

Interieur van de kapel in de jaren vijftig.

In de verwachting dat na het vertrek van de Fransen uit Noord-Brabant in 1814 de druk op het voortbestaan voorbij was, kwam men bedrogen uit. Vooruitlopend op het herstel van de nationale soevereiniteit werden verscheidene kloosters in oostelijk Noord-Brabant (de voormalige zelfstandige enclaves), die na de inlijving in 1810 bij het Franse keizerrijk waren opgeheven, weer betrokken. Hoewel koning Willem I alsook zijn protestantse raadsleden dachten in de geest van de Franse wetgeving, lieten zij deze situatie in zoverre ongemoeid, dat niet tot gedwongen ontruiming werd overgegaan, om het katholieke volksdeel, met name met het oog op de aansluiting van de zuiderburen, niet meteen voor het hoofd te stoten. Hoewel bij Koninklijk Besluit van 2 september 1814 werd bepaald dat de opheffing van kracht bleef,

mochten de kloosterlingen die eigenmachtig hun kloosters weer betrokken hadden, daarin blijven, echter onder het nadrukkelijke beding dat men geen nieuwe leden aannam. Deze maatregel bleef van kracht, zodat deze 'onwettige' kloosters (wederom) met uitsterven werden bedreigd.

De Grondwet van 1815, toen de vereniging van Noord en Zuid een feit was, erkende weliswaar vrijheid van godsdienst, maar dit bracht geen wezenlijke wijziging in de van oorsprong Franse wetgeving ten aanzien van de kloosterorden. Zowel Willem I als de regering schoeiden hun beleid op het Franse decreet van 1812. Contemplatieve orden moesten uitsterven en alleen de zogenaamde actieve orden met een maatschappelijk nuttig doel, zoals ziekenzorg en onderwijs,

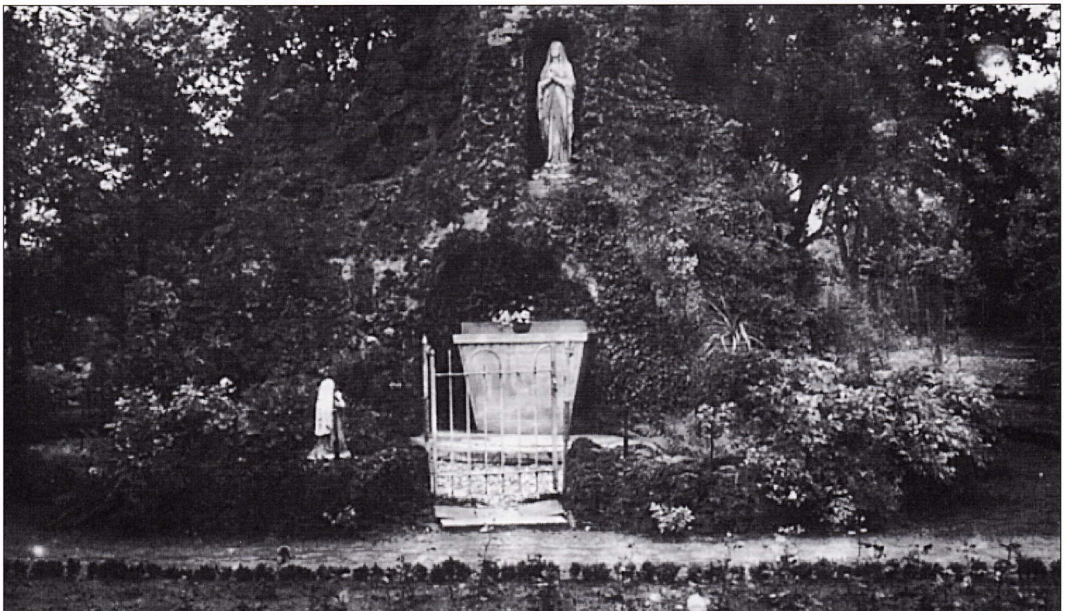
mochten voortbestaan, zij het onder stringente voorwaarden. De leden mochten slechts tijdelijke geloften afleggen (vijf jaar) en hun getal mocht niet boven een vastgesteld maximum uitgroeien. Voorts dienden zij autorisatie aan te vragen door hun statuten ter goedkeuring voor te leggen. De termijn daarvoor stond aanvankelijk open tot 1820, maar werd wegens de (begrijpelijk) geringe respons verlengd tot uiterlijk 1 augustus 1824.

Maar op het verantwoordelijke departement voor de "Zaken van den Roomsch-Katholieken Eeredienst" handelde men dergelijke verzoeken uiterst traag af: de aanvraag werd vaker op de lange baan geschoven en soms hoorde men er helemaal niets meer van, zoals het klooster in Oirschot overkwam. De afkeer van kloosters zat ook op ambtelijk niveau diep, al kon men niet om de realiteit heen dat zij op het gebied van

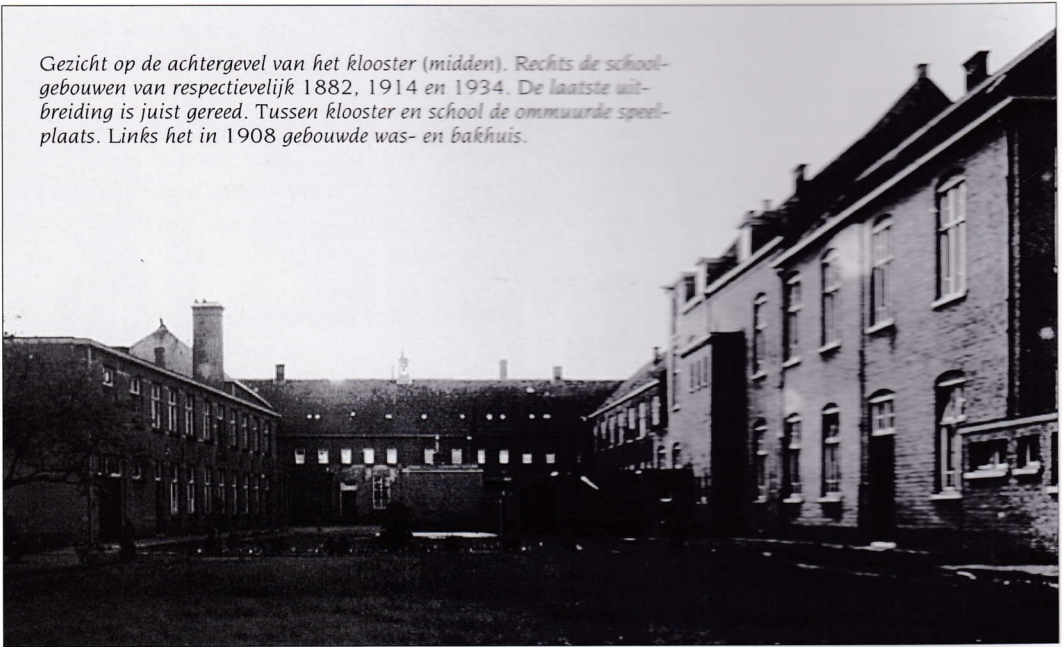
onderwijs en zorg voor zieken en hulpbehoevenden in een wezenlijke maatschappelijke behoefte voorzagen. Bovendien koesterde men wantrouwen over de juistheid van de opgaven die de kloosters deden. In de strijd om te overleven werden zij 'vindigrijk' in de aanpassing en 'camouflage' van de verstrekte gegevens.

De tweeslachtigheid in de houding tegenover de kloosters, schiep een zeer onbestendige situatie, waarin zij aan willekeur en hinderlijke bemoeienis waren overgeleverd. Al kwam het dan niet tot sluiting van hun klooster, een ongestoord bestaan hadden de kloosters allerminst. Controle door geheime agenten en de verplichting om tweejaarlijks aan de regering inzage te geven in hun reilen en zeilen, beperkten de kloosters zeer in hun bewegingsruimte. De dekmantel van 'burgerlijke vereniging', die de niet-geautoriseerde

Lourdesgrot in de kloostertuin (1947).

Gezicht op de achtergevel van het klooster (midden). Rechts de schoolgebouwen van respectievelijk 1882, 1914 en 1934. De laatste uitbreiding is juist gereed. Tussen klooster en school de ommuurde speelplaats. Links het in 1908 gebouwde was- en bakhuis.

kloosterlingen in vele gevallen omhingen, bood geen bescherming tegen het kwade weer dat kon opsteken. "De mazen van de wet waren klein en het oog van de vogelaar scherp; toch ontsnapte nog menige vink aan de netten!"

Dat het 'gedoogbeleid' van de overheid geen rekkelijke grenzen had, ervoer ook de gemeenschap in Oirschot, toen op last van de regering in 1827 twee heimelijk aangenomen novicen weer moesten vertrekken. Tot dan had men een dergelijk ingrijpen weten te ontlopen. Al vanaf 1814 waren er weer enkele zusters ingetreden, maar men had dit al die tijd goed verborgen kunnen houden.

Het concordaat dat koning Willem I op 18 juni 1827 sloot met de paus, waarin de betrekkingen tussen staat en kerk werden geregeld, verklaarde het concordaat van 1801 ook voor de Nederlanden van toepas-

sing. Hiermee werd nogmaals bekrachtigd dat de kloosterstichtingen zich op geen wet of overeenkomst konden beroepen, die hen de vrijheid gaf de gesupprimeerde (opgeheven) kloosters weer in het leven te roepen of nieuwe kloosters te stichten. Desondanks zijn tijdens de regeringsperiode van Willem I verscheidene nieuwe kloostergemeenschappen opgericht.

Op 7 oktober 1840 besteeg koning Willem II de troon. Bij gelegenheid van zijn inhuldiging te Amsterdam op 28 november 1840 vaardigde hij een besluit uit dat de beperkende maatregelen aangaande de kloosterstichtingen ongedaan maakte. Hij kwam daarmee tegemoet aan de grieven en klachten die hem hierover van katholieke zijde hadden bereikt. De kloosters in Noord-Brabant waren daarmee van de ondergang gered en konden zich weer vrij ontplooiën. Bij gevolg

De rectoraatswoning van 1880.
Foto: circa 1980.

durfden de zusters in Oirschot de oude gebruiken weer herstellen, zoals de ceremoniën bij de kleding en professie, en gingen zij in het openbaar hun habijt weer dragen. Staatsrechtelijk gezien zou Willem II echter gehandeld hebben in strijd met de nieuwe Grondwet van 1840. Daarin was evenals in de Grondwet van 1815 bepaald dat de koning en de Staten-Generaal gezamenlijk de wetgevende macht uitoefenden, dat de koning moest zorgen dat de kerkgenootschappen zich zouden hebben te houden binnen de palen der wet en dat de uitoefening van burgerlijke rechten alleen aan de wet kon worden ontleend. De koning drukte dus eigenmachtig een begunstiging van de kloosters door, aangezien de wetgeving betreffende de kloosterstichtingen niet bij wet vervallen was verklaard.

De geproclameerde vrijheid voor de kloosters was voer voor staatsrechtsgeleerden, omdat de Franse wetgeving daarmee niet expliciet buiten werking was gesteld of door een andere wet vervangen. Het was strikt genomen niet ondenkbeeldig dat de genomen maatregel zelfs op gespannen voet kon komen te staan met de strafrechtelijke ministeriële verantwoordelijkheid die bij de Grondwet van 1840 was ingevoerd.

Bovendien was het strafrecht nog steeds geënt op de Code Pénal, de Franse strafwetgeving die in 1811 was ingevoerd, en op grond waarvan disciplinaire maatregelen konden worden genomen tegen de 'onwettige' niet geautoriseerde kloosterstichtingen. Tot de invoering per 1 september 1886 van het Wetboek van Strafrecht bleef de Code Pénal van kracht.

Van protestantse kant werd uitermate wan-

trouwend gereageerd op de genomen maatregel. De welwillendheid die Willem II tegenover de katholieken ook op andere fronten toonde, zette aan tot sterke antipapistische gevoelens, al liet hij ook tegenover de protestanten de gouvernementele teugel wat vieren. Desalniettemin werd door zijn houding en beleid de groot-protestantse harts-tocht gevoed, waarvoor de nationale identiteit samenviel met het 'roemrijke' protestantse erfgoed van de Republiek.

Ondanks de groeiende protestantse agitatie behoorde een herziening van de verleende vrijheid niet tot de reële mogelijkheden. Er waaide een liberale wind door de politiek en de katholieken begonnen zich met meer overtuiging en kracht te manifesteren. Het